

ACADEMIA ROMÂNĂ

**EFICIENȚA ENERGETICĂ –
PRIORITATE NAȚIONALĂ PENTRU
REDUCEREA SĂRĂCIEI ENERGETICE,
CREȘTEREA CALITĂȚII VIEȚII
ȘI SIGURANȚA CONSUMATORILOR DE ENERGIE**

REZUMAT

AUTORI

Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV):

Cătălin ZAMFIR (coordonator)

**Mihai DUMITRU
Adina MIHĂILESCU
Mihnea PREOTESEI
Mariana STANCIU
Elena ZAMFIR**

Institutul de Sociologie (INSOC):

**Ilie BĂDESCU
Ion GLODEANU
Andreea NICOLAESCU
Adela ȘERBAN**

Cu suportul unor specialiști externi:

**Virgil Mușatescu
Andreea Negru
Cristian Hetea**

Asistență tehnică:

**Corina Popa
Viorica Rotaru
Marian Runceanu
Mariana Țică**

SEPTEMBRIE 2015

I. Introducere

Eficiența energetică apare nu numai ca un instrument de a economisi bani și resurse, dar și ca o necesitate de adaptare flexibilă la nevoile consumatorilor. Eficiența energetică aduce soluții viabile pentru grupuri/persoane cu risc de excluziune socială/ consumatorii vulnerabili. În același timp, eficiența energetică contribuie nu doar la economisirea surselor de energie, reducerea gazelor de seră și a emisiilor de carbon ci și la crearea de noi locuri de muncă.

România a preluat, prin politicile sale energetice, principiile propuse de documentele programatice ale UE, în special prin *Directiva privind eficiența energetică*, dar și prin alte documente relevante și a adoptat măsuri legislative corespunzătoare referitoare la aplicarea lor în context național. România și-a asumat creșterea eficienței sociale a energiei.

Sărăcia energetică desemnează imposibilitatea unei persoane sau unei gospodării de acoperire a nevoilor energetice minimale: iluminat, încălzirea optimă a locuinței pe timp de iarnă, susținerea facilităților de gătit și asigurarea apei calde în locuință, dar și utilizarea mijloacelor de comunicare care presupun utilizarea de energie.

În principal, sărăcia energetică este cauzată de trei surse distincte: un nivel scăzut al veniturilor actuale, absența infrastructurii și tehnologiilor necesare sau inaccesibilitatea lor din alte cauze decât lipsa banilor, precum și condiții de viață care nu asigură o utilizare eficientă a energiei (mai ales o locuință cu deficite energetice).

Populația afectată de sărăcie energetică este caracterizată printr-un consum redus de energie sau folosirea unor combustibili poluanți (nocivi deopotrivă pentru sănătatea persoanelor expuse direct, cât și pentru mediu) sau prin dificultatea accesării constante și în timp util a surselor de energie necesare asigurării nevoilor de bază.

Sărăcia în raport cu combustibilul (*fuel poverty*), o componentă a sărăciei energetice, desemnează incapacitatea financiară a unei persoane sau a unei gospodării de a-și susține cheltuielile necesare asigurării nevoilor energetice minime, în condițiile existenței unei infrastructuri energetice accesibile și a unor servicii moderne de furnizare a energiei. Conceptul de sărăcie în raport cu combustibilul reflectă preocupările actuale ale instituțiilor europene de a dezvolta un sistem de politică a sprijinului focalizat pe persoanele care nu dețin veniturile necesare accesului unui minim decent de consum energetic. În acest context, conceptul cheie promovat este cel de consumator vulnerabil, adică persoana sau gospodăria aflată în risc de sărăcie energetică datorat în principal deficitului de resurse financiare.

Problema acestei definiții constă în aplicabilitatea ei. Este simplă și elegantă, dar nu se ia în considerare accesul la rețelele de energie și nici *calitatea energetică a mediului, mai ales a celui locativ, acumulat istoric*. Accesul financiar la utilizarea resurselor energetice poate să nu ducă la asigurarea unui climat energetic satisfăcător datorită mediului locativ cu grave probleme de izolare termică, care produce o scădere a eficienței consumului energetic procurat cu bani.

Și definiția *sărăciei ca deficit de resurse financiare*, care este fundamentală în concepția actuală a combaterii ei, începe ea însăși să se dovedescă a fi o simplificare inacceptabilă. Ea a fost lărgită de exemplu cu conceptul de *excluziune socială* devenit standard în discursul politic european.

Bunăstarea/sărăcia energetică depinde în consecință de o serie de factori distincți, dar interdependenți:

1. Veniturile disponibile pentru obținerea energiei necesare. Familia nu are bani pentru a obține/ cumpăra energia necesară, mai ales în perioadele friguroase. Există și o *sărăcie energetică blândă*: în perioadele foarte călduroase, resursele financiare de a avea un climat confortabil lipsit de căldură excesivă. Frigul, datorită efectelor sale negative importante asupra sănătății, este mult mai important decât excesul de căldură.

2. Venituri disponibile pentru investiții în îmbunătățirea energetică a condițiilor de viață.

3. Veniturile persoanelor nu depind doar de poziția individuală în sistemul muncii și de efortul său, ci și de contextul politic global: politica veniturilor, în special politica salarială, mecanismele de negociere colectivă al cărui rezultat sunt veniturile individuale. În momentul actual, în România se pune în discuție necesitatea de schimbare a politicii salariale, mai general a veniturilor. O schimbare a politicii veniturilor este de natură a schimba și problema deficitului individual de venituri.

4. Calitatea energetică a locuinței: dacă locuința oferă un spațiu de protecție termică (căldură iarna și răcoare vara) la un cost rezonabil. Calitatea construcției, inclusiv defectele locuinței (acoperiș stricat, ferestre neetanșe, pereți care nu izolează), face ca un cost mult mai ridicat să nu poată asigura o încălzire rezonabilă. Deci, mai mulți bani pot să nu asigure automat condiții de obținere a încălzirii necesare. Calitatea energetică a locuinței nu este rezultatul acumulat al grijii personale pentru locuință, dar și al unei politici trecute de construcție a locuințelor. Standardele energetice de construcție sunt foarte importante. Se adaugă aici și calitatea sistemului colectiv de încălzire care, în condițiile actuale, prezintă un nivel scăzut de eficiență, presupunând un cost mai ridicat al încălzirii. Consumul energetic este determinat deci în mare măsură de *istorie*, nu numai de veniturile actuale: eficiența utilizării energiei, rezultat al unui proces istoric, poate fi corectată în timp, cu costuri ridicate care implică adesea intervenția sistemului public.

5. Accesul la diferite tipuri de surse energetice: accesul la termoficare/ prezența unei termoficări de calitate cu prețuri scăzute, accesul la sistemul de gaze (localități sau zone neconectate la sistemul de gaze), dar și, pentru multe persoane, costul conectării la sistemul public poate fi prohibitiv; sunt încă 1-2% locuințe care nu sunt conectate la sistemul electric datorită lipsei actelor de proprietate a locuinței. Neconectarea la electricitate este extrem de gravă pentru că nu oferă posibilitatea de conectare la sistemul de comunicare publică. Deficitul financiar nu se referă doar la incapacitatea de a cumpăra energie, dar și, mult mai mare, de a se conecta la sistemul public energetic.

6. Cultura consumului energiei contribuie într-o măsură importantă la bunăstarea energetică: amenajarea și utilizarea locuinței, conceperea și îmbunătățirea ei, stilul de viață. Unele componente ale culturii sunt relativ ușor de adoptat: stingi lumina, scoți din priză, nu ții geamurile prea mult deschise, le deschizi când afară este perioada zilei mai călduroasă/răcoroasă. În ceea ce privește amenajarea locuinței importanța cunoașterii/ cultura energiei poate fi foarte importantă. Este extrem de importantă și competența constructorului, dar și reglementările de construcție referitoare la acest aspect. Aceasta este problema protecției consumatorului energetic prin îmbunătățirea caracteristicilor construcției de locuințe.

7. Integrarea în UE și liberalizarea la nivel European a pieței energiei se presupune a oferi un cost mai scăzut, datorită condițiilor de concurență. Contrar așteptării UE că, prin alinierea prețurilor la energie la nivel european, prețurile nu vor crește, în România, ca și în alte țări, prețurile energiei sunt într-un proces spectaculos de creștere.

8. Riscul monopolului în diferite forme afectează substanțial costul energiei: consumatorul poate să nu fie liber a alege între diferiți ofertanți; adesea el se simte captiv în sistemul de acces la ofertele energetice. În negocierea beneficiar/ ofertant distribuția puterii este foarte inegală. Nu numai persoanele individuale, dar și întreaga colectivitate este un partener în negocierea colectivă cu furnizorul de energie. Transparența publică a acestei negocieri este o parte a politicii de asigurare a drepturilor consumatorului.

9. Rămâne deschisă problema participării populației la beneficiile produse de utilizarea resurselor naturale de energie, proprietate națională. România are unele resurse de petrol, gaz, cărbune, resurse hidroenergetice; utilizarea lor poate produce un beneficiu suplimentar capabil să fie convertit exclusiv în profit al companiilor (producători, transportatori) sau poate fi difuzat în întreaga comunitate. Și marile construcții energetice moștenite sunt de natură a oferi un beneficiu suplimentar pentru populație sau pot fi utilizate doar în profitul companiilor.

10. Începe să se contureze o nouă întrebare: cine suportă degradarea mediului natural rezultat al producției energiei? Costul poate fi suportat de populație direct, în calitate de "consumator" al naturii, dar și indirect, plătind costurile programelor de "curățire" a naturii degradate de producătorul energiei.

Pornind de la o asemenea **definire a sărăciei energetice** în sens larg, politica de reducere a ei trebuie să includă un complex de acțiuni: pe lângă suportul pentru persoanele care nu dispun de veniturile minime necesare obținerii unor servicii energetice, trebuie să stabilească măsuri de eficientizare a consumului de energie la consumatori, reducerea prețului energiei la consumatorii finali, îmbunătățirea caracteristicilor energetice ale mediului de viață, în primul rând a locuințelor, oferirea accesului general la toate resursele energetice; în fine, politica energetică.

Sărăcia energetică în contextul României actuale reprezintă deci combinația a patru factori: nivelul scăzut al veniturilor populației, creșterea prețului energiei, accesul la resursele energetice și caracteristicile energetice ale locuinței și ale sistemului de furnizare a energiei.

În vederea realizării pieței europene a gazelor naturale și energiei electrice, UE a promovat trei pachete legislative (1998, 2003 și 2009). O piață funcțională se presupune că va asigura consumatorului puterea de a alege furnizorul, *prețuri cât mai mici posibil* și siguranța în alimentarea cu energie, transparența piețelor, informarea și protecția consumatorului.

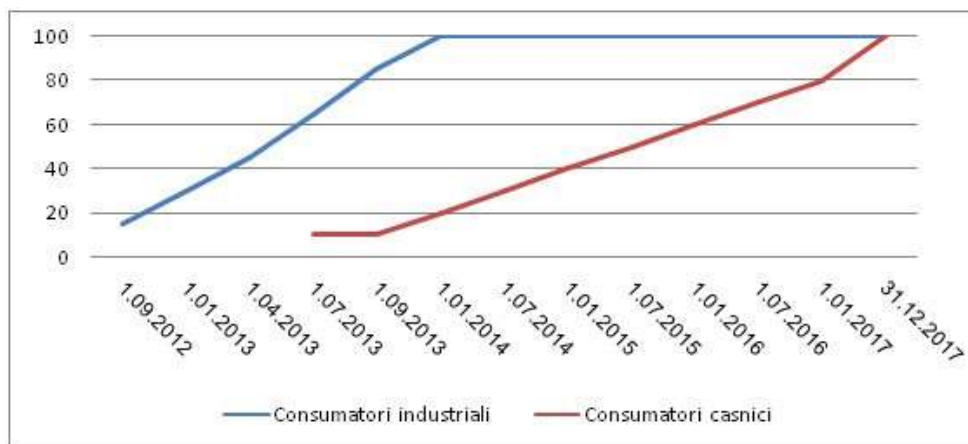
Tranziția României la piața energetică europeană unică va duce, în următoarea perioadă, nu la o scădere a prețurilor, așa cum UE speră, ci la o creștere aproape dublă a prețurilor energiei. În aceste condiții, un scenariu posibil al prețurilor energiei din România în 2017/18 arată că acestea se vor apropia de media europeană probabilă: 0,227 euro la electricitate și 0,076 euro la gaze. După cum se poate observa, într-o perioadă scurtă de timp (2015 - 2017/18) urmează un șoc al creșterii prețurilor energiei, probabil ultima creștere prin decizie politică a prețurilor. Șocul prețurilor va fi suportat de economie, dar și de bugetele de familie. Impactul asupra segmentului sărac al populației va fi foarte greu de suportat.

Șocul creșterii rapide a prețurilor energiei (2012-2018) are loc în contextul unui standard de viață scăzut, afectat masiv de impactul celor 25 ani de tranziție. Este necesar deci, pentru a identifica impactul creșterii prețurilor energiei, să luăm în considerare contextul stării sociale a României.

Problema socială gravă cu care România se confruntă în momentul de față este adâncirea decalajului dintre veniturile populației din România, care se plasează în 2013 la aproximativ 40% din veniturile medii UE28, și prețurile energiei aliniată la nivel european. Ne așteptăm la accelerarea procesului de sărăcire a populației românești, sub impactul creșterii rapide a prețurilor energetice, adâncirea decalajului dintre standardele de viață din România și cele ale UE.

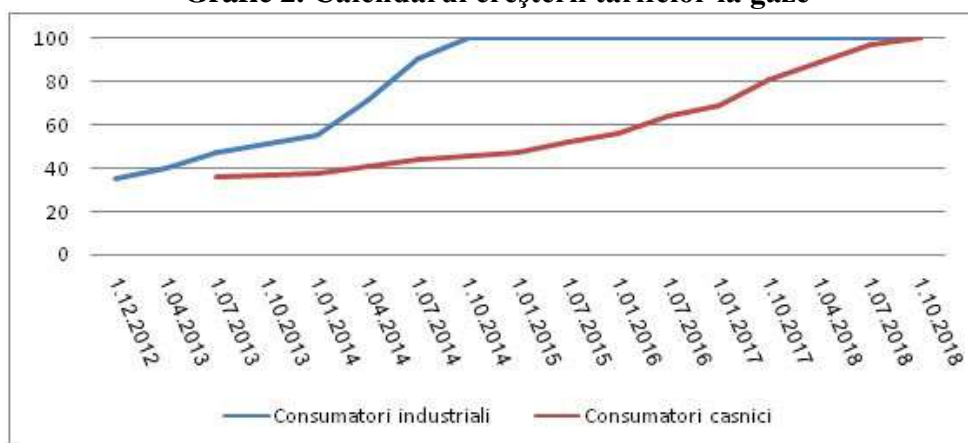
Creșterea prețurilor energiei va spori numărul consumatorilor vulnerabili și întinderea sărăciei energetice în populația României. Creșterea *eficienței energetice* este principala cale prin care pot fi reduse facturile de energie ale consumatorilor casnici. O mai bună informare a populației cu privire la piața energiei și creșterea puterii de negociere a consumatorilor casnici în raport cu furnizorii de energie ar contribui la limitarea sărăciei energetice. România a adoptat o serie de legi, în concordanță cu directivele Uniunii Europene, menite să creeze o piață funcțională a energiei și să diminueze numărul consumatorilor vulnerabili.

Grafic 1: Calendarul creșterii tarifelor la energie electrică

Sursa: www.openpolitics.ro/noutati/cele-mai-noi/energie-analiza-2.html

Grafic 2. Calendarul creșterii tarifelor la gaze

Sursa: www.openpolitics.ro/noutati/cele-mai-noi/energie-analiza-2.html

Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei a avut și are un rol cheie în tranziția energetică, la acesta contribuind statutul de autoritate administrativă autonomă, sub control parlamentar, independentă decizional, organizatoric și funcțional, conform prerogativelor conferite de prevederile Legii nr. 160/2012 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 33/2007 privind organizarea și funcționarea ANRE.

II. Concluzii și recomandări :

Obiectivul general al strategiei sectorului energetic trebuie să îl constituie satisfacerea necesarului de energie atât în prezent, cât și pe termen mediu și lung, la un preț cât mai scăzut, adecvat unei economii moderne de piață și unui standard de viață civilizat, în condiții de calitate, siguranță în alimentare, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile.

1. Constatăm existența unor probleme critice ale politicii sociale actuale care acompaniază reforma sistemului energetic. Nu există analize evaluative ale măsurilor de politică socială energetică practicate în România în ultimul deceniu.

Recomandare:

Lansarea unui program de cercetare a impactului social al consumului energetic în condițiile creșterii prețului energiei în perioada 2017-2018. Programul se poate desfășura sub coordonarea Guvernului României, cu susținerea ANRE pe o perioadă de 3-5 ani și va oferi o bază pentru cristalizarea unei politici energetice, pe componenta socială, pentru următorii 10 ani.

2. Situația politicii sociale în sfera energiei este caracterizată de lipsa unei strategii globale. Sunt multe măsuri, dar sectoriale/ punctuale, lipsind asamblarea lor într-o *viziune integratoare*: susținerea grupurilor sociale vulnerabile, o politică de reabilitare energetică a locuințelor, asigurarea accesului întregii populații la sistemele de energie, promovarea unei culturi a consumului energetic, inițiativele locale/ personale de producere de energie (energia solară, a biomasei, a vântului, etc), politica de încurajare a unui consum energetic rațional și responsabil, promovarea unor sisteme energetice eficiente.

Recomandări:

1. Studiul nostru a conchis că definițiile actuale ale sărăciei energetice nu au dus la un concept clar și satisfăcător, consemnat într-un document politic coerent și a unei strategii naționale. Definiția corectă a sărăciei energetice, în întreaga sa complexitate, este crucială în dezvoltarea unei politici sociale energetice.

2. Coordonarea și integrarea de către Guvern, cu sprijinul ANRE, a politicilor sociale din diferite sectoare: politica socială a energiei, politica antisărăcie și promovare a incluziunii sociale, politica socială a protecției consumatorului, politica veniturilor/ salariale, politica creării locurilor de muncă, politica locuirii etc.

3. Lansarea unui program național de creștere a eficienței consumului casnic al energiei. Conform unui studiu asupra programelor implementate de statele UE, 30% din programele referitoare la consumatorii vulnerabili/sărăcia energetică au ca instrument principal promovarea eficienței energetice.

4. Reconsiderarea sistemului de ajutoare pentru încălzire : acesta nu se bazează pe corelarea între necesarul de combustibil pentru o încălzire optimă, tipul de combustibil utilizat și starea energetică a locuinței. Două aspecte trebuie avute în vedere :

a. are o orientare fundamental pasivă, cu efectul pervers de a afunda în sărăcie, și nu de a stimula ieșirea din sărăcie : pentru obținerea de ajutoare, de exemplu, se încurajează vânzarea proprietăților acumulate peste minimul strict necesar și a mijloacelor care ar putea fi utilizate productiv.

b. nu conține stimulente pentru efortul de îmbunătățire a valorii energetice a locuințelor.

5. Politica social-energetică nu trebuie să se rezume doar la sprijinirea pasivă a ”celor mai săraci dintre săraci”/ a ”consumatorului vulnerabil”. În condițiile riscului important al căderii în vulnerabilitate energetică, specific mai ales următorilor 2-3 ani, să se acorde o atenție accentuată prevenirii vulnerabilizării și de încurajare a ieșirii din starea de vulnerabilitate.

6. Este necesară extinderea funcțiilor de protecție a consumatorului de energie de la ajutorul pentru încălzire la protecția de abuz posibil din partea sistemului de furnizare a energiei față de consumatorul casnic.

7. Dezvoltarea mecanismelor de cooperare ale ANRE cu Autoritatea Națională de Protecție a Consumatorului (ANPC).

a. Există critici privitoare la incorectitudini posibile în relația dintre furnizorul de energie și consumator (publicul invocă, de exemplu, factura de energie electrică și factura de gaze ale căror formulări par confuze și netransparente).

În acest sens, este necesară creșterea gradului de monitorizare și control din partea autorităților responsabile pentru reducerea comportamentului abuziv și protecția consumatorilor finali de energie.

b. Public nu se discută suficient problema transferului către consumator a diferitelor forme de investiție energetică (certIFICATELE VERZI ȘI FINANȚAREA PROGRAMELOR DE COGENERARE DE ÎNALTĂ EFICIENȚĂ). Acestea ar trebui să revină mai degrabă investitorului sau statului (prin bugetul național) și nu consumatorului casnic.

3. Protecția consumatorului energetic casnic ca parte a securității naționale și ca parte a drepturilor omului. Energia nu este un bun pe care cetățeanul îl poate obține sau nu în funcție de resursele sale. Accesul la un nivel minim decent al energiei este garantat moral, juridic și politic. Protecția consumatorului nu se reduce la *protecția consumatorului vulnerabil față de resurse financiare*. Dreptul la energie nu se reduce la dreptul de acces la un bun energetic minimal. El se referă și la dreptul la un mediu energetic decent. În fapt, există unele programe de interes general (anveloparea clădirilor, de exemplu) care trebuie asamblate într-o politică complexă de protecție a consumatorului energetic. Dreptul la energie cuprinde și dreptul la o cultură a energiei și la dreptul de a avea acces la deciziile care privesc consumul energetic.

4. Crearea unui mecanism eficace de participare a consumatorului casnic la deciziile privitoare la consumul energetic. Consumatorul casnic este slab reprezentat la nivelele decizionale naționale și europene.

ANRE ar putea oferi un bun exemplu din acest punct de vedere, dezvoltând mecanisme și proceduri de antrenare în funcționarea sa a reprezentanților consumatorilor. Participarea asociațiilor pensionarilor ar putea fi un foarte bun exemplu.

Promovarea unui parteneriat public-privat pentru îmbunătățirea valorii energetice a locuințelor.

5. ANRE, prin *Departamentul pentru eficiență energetică*, în conformitate cu art.13, Legea 121/2014, coordonează elaborarea programelor de informare și de motivare a consumatorilor mici de energie, inclusiv casnici, de a utiliza eficient energia. Alături de stimularea tipic economică prin mecanismele economice, ANRE a înțeles că e nevoie de o abordare complementară, respectiv promovarea culturii eficienței energetice și a motivației responsabile.

Analizele au scos în evidență cinci probleme critice ale consumului casnic energetic actual:

1. Sistemul termoelectric colectiv este elementul critic al dinamicii actuale. Criza lui este agravată de lipsa unei viziuni precum și a unei strategii. Politica actuală este strict defensivă și este urgentă o strategie de dezvoltare a sistemului termoelectric moștenit pentru consumatorul casnic .

2. Îmbunătățirea caracteristicilor energetice ale locuințelor existente și asigurarea implementării unor reguli energetice pentru construcțiile viitoare.

3. Criza energetică profundă a satului se datorează gradului accentuat de sărăcie, accesul limitat la sistemele energetice publice, calitatea energetică precară a multor locuințe, mai ales a celor improvizate în concentrările de sărăcie severă. Este urgentă dezvoltarea unei concepții pe termen mediu și lung de ieșire din criză a satelor izolate/lipsite de resurse economice proprii.

4. Situația critică a clienților care nu pot să-și achite facturile de întreținere. Un studiu european relevă faptul că, deși statele membre au implementat facilități pentru clienții vulnerabili de energie, aproape 11% din populația statelor membre se află încă în imposibilitatea de a-și încălzi în mod adecvat locuințele la prețuri suportabile ale energiei. Un studiu publicat de Comisia Europeană pe 25 iunie 2015 privind sărăcia energetică la nivel European, estima că în 2012, datorită creșterii prețurilor energiei, veniturilor reduse și locuințelor cu performanțe energetice scăzute, s-au identificat 54 milioane de persoane aflate în această situație. Situația actuală a României este mult mai gravă și este predictibil că se va agrava și mai mult în următorii 2-3 ani.

Tabel. Procentul populației din UE-28 care alocă cel puțin 40 % sau mai mult din venitul lor disponibil echivalent cheltuielilor pentru locuința

	Total population	Owner occupied, with mortgage or loan	Owner occupied, no outstanding mortgage or housing loan	Tenant — rent at market price	Tenant — rent at reduced price or free
EU-28	11.2	8.3	6.8	26.2	11.7
Euro area (EA-18)	11.7	8.9	5.3	26.5	11.9
Belgium	11.0	3.6	3.9	37.4	15.1
Bulgaria	14.5	8.0	13.5	48.2	19.7
Czech Republic	10.0	4.0	6.8	28.2	20.9
Denmark ⁽¹⁾	18.2	9.6	8.5	33.9	5.0
Germany	16.6	11.9	10.2	23.7	19.4
Estonia	7.9	8.4	6.4	27.9	9.4
Ireland
Greece	33.1	21.6	29.1	53.0	42.1
Spain	14.3	15.0	4.3	50.4	13.0
France	5.2	1.4	0.5	16.2	8.6
Croatia	6.8	13.6	5.9	33.1	9.3
Italy	7.9	5.6	2.3	33.5	9.7
Cyprus	3.3	4.0	0.2	19.9	1.1
Latvia	11.2	21.0	9.1	18.0	12.1
Lithuania	8.9	6.8	7.6	55.7	17.4
Luxembourg	4.9	1.1	0.6	17.1	1.7
Hungary	13.5	28.1	7.4	38.9	19.3
Malta	2.6	4.1	1.4	21.1	3.1
Netherlands	14.4	13.0	3.8	19.7	0.0
Austria	7.0	2.6	2.0	17.3	7.1
Poland	10.5	12.7	8.5	27.1	14.5
Portugal	8.3	7.2	2.8	35.9	5.6
Romania	16.5	42.1	15.7	76.3	21.4
Slovenia	5.2	8.7	2.8	26.6	6.1
Slovakia	8.4	24.8	5.7	15.1	8.7
Finland	4.5	2.5	2.6	11.8	9.1
Sweden ⁽¹⁾	7.6	3.7	11.3	16.7	20.3
United Kingdom	7.4	5.1	1.7	23.1	7.4
Iceland	9.0	7.7	4.0	18.1	14.0
Norway	9.9	8.5	3.8	30.9	14.5
Switzerland	12.0	6.7	8.8	16.6	10.0

⁽¹⁾ Tenants — rent at reduced price or free: unreliable.
Source: Eurostat (online data codes: ilc_lh07c and ilc_lh07a)

5. La propunerea ANRE, mergându-se mai departe, prin hotărâre de guvern, se definesc situațiile critice ale clienților aflați în situație de sărăcie energetică și care nu pot fi deconectați, precum și modul de recuperare a costurilor asociate de către operatori.

Recomandare: realizarea unor studii în profunzime pe aceste cinci teme și punerea în discuție a unor strategii/ planuri de acțiune.

6. În România, pierderile energetice în sectorul industrial se ridică 30-35% din energia consumată, în timp ce la clădirile populației se constată pierderi energetice de circa 40-50% din energia consumată.

În populația României există o *sărăcie informațională* privind drepturile consumatorului de energie, prețurile practicate pe piață etc. Deși formal (legal) consumatorii au dreptul de a-și alege furnizorul, în practică se comportă ca niște “consumatori captivi”, fără posibilități de negociere cu distribuitorii de energie. Piața energiei în România nu va deveni funcțională doar prin activitatea legislativă și efortul instituțiilor, în principal al ANRE. Relația dintre furnizorii de energie cu *un consumator bine informat și activ* este esențială pentru *stimularea competiției pe piața energiei* (ceea ce va avea efecte atât asupra calității serviciilor, cât și a prețurilor).

Recomandări:

1. Pe baza experienței europene și naționale, elaborarea unui cod deontologic al consumatorului de energie.

2. Campanii de promovare a culturii producerii și consumului energetic.

3. *În primă urgență, consumatorii casnici trebuie responsabilizați și sprijiniți să-și achite facturile la energie și să-și eficientizeze energetic locuințele. Trebuie să pornim de la realitatea importantă a României: 97% dintre locuințe sunt proprietate personală.*

4. Proiectarea și realizarea de către ANRE – în cooperare cu instituții care au expertiză în domeniu – a unei campanii sistematice și de durată de informare a populației cu privire la:

- drepturile consumatorului casnic de energie, inclusiv dreptul de a alege furnizorul de ultima instanță;

- mecanisme transparente de stabilire a prețurilor energiei, accentuându-se posibilele avantaje ale consumatorului.

7. În procesul de realiniere a prețurilor energiei la nivel european, determinate prin mecanismele pieței europene, inevitabil se repun în discuție avantajele economice provenind din proprietatea publică a resurselor naturale (petrol, gaze, resurse hidro), dar și a construcțiilor moștenite istoric (baraje hidro, producție nucleară). Aceasta poate deveni o temă de discuție publică: identificarea transparentă a patrimoniului energetic și, elaborarea unor politici/ programe de interes pentru întreaga colectivitate.

8. Studiul a evidențiat impactul negativ important al creșterii prețurilor energiei asupra standardului de viață, fiind este necesară adoptarea unui pachet de măsuri compensatorii pe termen scurt care să conțină atât compensații directe, cât și indirecte; de exemplu, coordonarea creșterii prețurilor în 2017 – 2018 cu politica veniturilor, stimularea suportului public pentru îmbunătățirea energetică a locuințelor (de tipul anvelopării clădirilor).

Recomandare: explorarea oportunităților de a adopta un pachet compensatoriu pentru creșterea prețurilor energiei.

9. Creșterea transparenței procesului de schimbare a prețurilor și taxelor. Mecanisme prin care consumatorul să fie inclus ca partener în întregul proces. Un exemplu: România și-a îndeplinit obiectivul pentru 2020 privind energia regenerabilă, atunci se pune întrebarea dacă mai este justificată utilizarea certificatelor verzi.

10. Regândirea sistemului de impozite și taxe conținute în prețurile energiei. În România, impozitele și taxele sunt printre cele mai ridicate din Europa. În următorii ani, la creșterea prețurilor energiei se va adăuga povara taxelor. Inevitabil, se va exercita o presiune puternică pentru a se regândi sursele financiare ale bugetului.